

ภาคผนวก

ศัพท์านกรม

ศัพท์

คำอธิบาย

ก

กัมภ์

เรื่อง, หมวด, ตอน, ส่วนหนึ่งของเรื่อง

ค

ครุฑาบตี

โทษทางพระวินัยอย่างหนัก

คฤหัสถ์

ผู้ครองเรือน, ผู้ไม่ใช่ภิกษุ

คัมภีร์วิมังส

ตำราพระวินัยในวินัยปิฎก ว่าด้วยสิกขาบทที่มาในพระปาติโมกข์
ของภิกษุและภิกษุณี

จ

โจท

ฟ้อง (กริยา).

โจทน์ โจทย์ การฟ้อง (นาม).

โจทก์ ผู้ฟ้อง, เจ้าทุกข์ (คุณนาม)

ถ

ถูลัจฉัย

โทษอัน, โทษหายาบ, บรรดาอาบัติที่เป็นโทษนาคามี อาบัติที่
ใหญ่หรือหายาบกว่าอย่างอื่น

โทษจิต

จิตคิดจะลัก, จิตคิดถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยอาการ
แห่งขโมย

ท

ทุกกฏ

ทำชั่ว, ทำผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ทางพระวินัย

ทฤษฏี

พูดไม่ดี, ในพระวินัยหมายถึงเอาพูดล้อเล่นกระทบชาติกำเนิดเป็นต้น
ซึ่งเป็นคำหมิ่นหมองนักปราชญ์ได้

ศัพท์านุกรม

เอกสารที่ใช้ประกอบในการอธิบายศัพท์ในงานวิจัยที่มีรายชื่ออยู่ในบรรณานุกรมแล้วทั้งสิ้น
เล่มที่นำมาใช้อธิบายศัพท์มีดังต่อไปนี้

- การศาสนา, กรม พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่มที่ 1-8 พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์การศาสนา 2525
- แปลก สันธิรักษ์ และสวัสดิ์ สวัสดิ์พินิจจันทร์ ศัพท์ศาสนา กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช 2503
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2505 พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร อักษรเจริญทัศน์ 2526
- พระราชวรมณี พจนานุกรมพุทธศาสตร์ กรุงเทพมหานคร มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2518
- พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2528
- วชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา วินัยมุต เล่ม 1-3 พิมพ์ครั้งที่ 34 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย 2529

ศัพท์	คำอธิบาย
เทศนาคามินี	อาบัติที่ภิกษุต้องเข้าแล้ว จะพ้นได้ด้วยการแสดง โดยไม่ต้องอยู่กรรม
นาสาณะ	ให้ฉิบหาย, ให้เลิกจากเพศบรรพชิต
บทภาษนีย์	บทที่ควรแจก, บทที่ตั้งไว้เพื่อไขความ, คำที่ต้องอธิบาย, อธิบายความแห่งคำ
บรรพชิต	นักบวช, ผู้บวช
บุพเพโศก	ประโยชน์ก่อน ๆ แต่การทำ การพูด จะสำเร็จบริบูรณ์, อาการเบื้องต้น
ประมวลกฎหมาย	กฎหมายว่าด้วยเรื่องหนึ่งเรื่องใดที่รวบรวมให้เข้าระเบียบเป็นหมวดหมู่
ปริวาส	การอยู่ค้างคืน, การอยู่แรมคืน, ชื่อธรรมเนียมอย่างหนึ่งที่ภิกษุต้องสังฆาทิเสสแล้วบิณฑวาสต้องประพฤติ
ปาจิตตีย์	การละเมิดพระบัญญัติอันทำความดีให้ตกไป
ปาฏิเทศนีย์ยะ	ฟังแสดงคืน, หมายความว่าภิกษุต้องอาบัติแล้ว ไม่แสดงอาบัติอย่างอื่นกลับต้องใช้บาลีแสดงตั้งนี้ว่า คารขุทฺ อวาสุ ทุระ อปาขุชชี อสปปายํ ปาฏิเทศนีย์ ตํ ปฏิกเทศมิ

ศัพท์

คำอธิบาย

ปาติโมกข์

คัมภีร์เป็นที่รวมวินัยของสงฆ์ มี 227 ข้อ, ข้อปฏิบัติที่เป็นสำคัญ
มีพระพุทธานุญาตให้สวดที่ประชุมสงฆ์ทุกกึ่งเดือน

ปาราชิก

เป็นชื่อแห่งอาบัติ ที่ทำผู้ต้องให้พ่ายแพ้ ได้แก่ขาดจากความเป็นภิกษุ

เผด็จสงฆ์

ประกาศให้สงฆ์ทราบ, การบอกให้สงฆ์รู้ล่วงหน้า

พระวินัย

ส่วนหนึ่งของพระไตรปิฎก เรียกว่า "วินัยปิฎก" ลึกขามบทของ
พระสงฆ์

พุทธบัญญัติ

ข้อบังคับของพระพุทธเจ้า, ข้อที่พระพุทธเจ้าทรงตรา - แต่งตั้ง

พุทธอาณา

อำนาจการปกครองของพระพุทธเจ้า, บทบัญญัติของพระพุทธเจ้า

พูดเคาะ

พูดเกี้ยว

มาตุคาม

ผู้หญิง, เพศหญิง

มานวธรรมศาสตร์

เป็นชื่อกฎหมายโบราณ

มานัต

วัดรอย่างหนึ่งที่ภิกษุต้องอาบัติสังฆาทิเสสแล้วต้องขอต่อสงฆ์ แล้ว
ประพาศ 6 ราตรี (แล้วขออภัยานต่อสงฆ์ ครั้นสงฆ์สวดอภัยาน
แล้วจึงพ้นโทษ)

ศัพท์	คำอธิบาย
	ล
ลหุภาบติ	อาบติเบา
โลกวัชชะ	โทษทางโลก (มีโทษทางโลก)
วินิตวัตถุ	เรื่องท้าวพระยาองค์ทรงชู้ชาติ หรือทรงวินิจฉัย, เรื่องสำหรับ
วิภังค์	เทียบเคียงตัดสินอาบติในคัมภีร์วิภังค์
ภูฐานคามินี	การจำแนก, การแบ่ง
	อาบติที่ต้องแล้วจะพ้นด้วยการอยู่กรรม
	ล
สจิตตกะ	มีจิตเจือ, แกล้ง, จงใจ
สงฆ์	ภิกษุหลายรูปเข้าประชุมพร้อมกันเพื่อทำกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง
	จำนวนภิกษุแล้วแต่กิจนั้น ๆ
สมถขันธกะ	หมวดแห่งธรรมเนียมการระงับอธิการณ์
สังฆกรรม	กิจทางวินัยที่สงฆ์ทำภายในสีมา
สังฆาภิ: สส	ชื่ออาบติหนักกองหนึ่งรองจากปาราชิก, อาบติที่ต้องอาศัยสงฆ์
	(ปรารภสงฆ์) ทั้งในกรรมเบื้องต้นและในกรรมที่เหลือจึงจะพ้นได้
สัมมุขาวินัย	ระเบียบประจําอธิการณ์ในท้พร้อมหน้า 4 คือ พร้อมหน้าสงฆ์ 1,
	บุคคล 1, วัตถุ 1, ธรรมวินัย 1
สาขีฬ	ธรรมเนียมเลี้ยงชีพร่วมกัน เหมือนกัน
สาธูป	ความเหมาะสม, ความพอเหมาะพอดี
สิกขาบท	บทที่ต้องศึกษา, ข้อ, มาตรา

ศัพท์

คำอธิบาย

สุกษะ

น้ำอสุจิ (น้ำกาม)

เสขียวัตร

ธรรมเนียมที่ภิกษุสามเณรพึงศึกษา, พึงปฏิบัติ

เสพนเมถุน

การร่วมประเวณี

อ

อจิตตกะ

ไม่มีจิตเจ้อ, ไม่แก้ง, ไม่จงใจ

อธิกรณ์

คดี, เรื่องความที่ฟ้องกัน, เรื่องที่ต้องจัดต้องทำ

อธิกรณสมณะ

ชื่อสำหรับระงับอธิกรณ์

อติเรกจีวร

จีวรที่เหลือจากไตรจีวรที่อธิษฐาน

อนุปสัมบัน

ผู้ที่ไม่ได้อุปสมบท, คนอื่นนอกจากภิกษุและภิกษุณี, แม่ภิกษุณีก็จัด

เป็นอนุปสัมบันของภิกษุ

อภิสมาจาร

มรรยาทอันดี, ความประพฤติอันดี

อวด

แสดงให้รู้, ยกย่องต่อหน้าคน

อัมภาน

การสวดรับภิกษุต้องสังฆาทิเสส และได้ประพฤตินานัต (หรืออยู่
ปริวาสด้วย) แล้วให้กลับเป็นผู้บริสุทธิ์ตามเดิม

อาบัติ

ความล่วงละเมิด, โทษ, โทษที่เกิดเพราะความละเมิดในข้อที่
พระพุทธเจ้าห้าม

อาสนะ

ที่นั่ง

อุกเขปนิยกรรณ

กรรมคือการยกเสียจากการสมโภช (คบหา) กับสงฆ์, ตัดสิทธิ์
ของภิกษุเสียชั่วคราวเพราะไม่เห็นอาบัติ หรือเพราะไม่ทำดีอาบัติ
หรือเพราะไม่สละทิวชิบาป

ศัพท์

คำอธิบาย

อุตสาหกรรมสัศจรรย์
(อุตสาหกรรมนุเคราะห์)

กรรมอันยิ่งของมนุษย์ ได้แก่ กุศล วิโมกข์ สมาธิ สมาบัติ มรรค ผล

อุปสัมปทา

การบวชเป็นภิกษุ

โอมสวาทสิกขาบท

สิกขาบทว่าด้วยคำพูดเสียดแทงให้เจ็บใจ (ดำ)

(โอมะสวาท -)

